

Darbuotojų saugos ir sveikatos valdymo mažose ir vidutinėse įmonėse problemos

Ričardas Butkus¹, Arūnas Lupeika²

Aleksandro Stulginskio universitetas¹, Lietuvos Respublikos Valstybinė darbo inspekcija²

Įmonės savininkas ar vadovas, įgyvendindamas darbdavio pareigą sudaryti darbuotojams saugias ir sveikatai nekenksmingas darbo sąlygas visais su darbu susijusiais aspektais, tarp kitų pareigų privalo kontroliuoti, kaip darbuotojai laikosi norminių teisės aktų reikalavimų. Dalį šių pareigų vadovas gali pavesti vykdyti darbuotojų saugos ir sveikatos (DSS) specialistams ir įmonės padalinių vadovams. ES šalyse ir Lietuvoje daugiausiai mirtinų nelaimingų atsitikimų (MNA) įvyksta mažose (iki 50 darbuotojų, apie 50 % visų MNA) ir vidutinėse įmonėse (iki 250 darbuotojų, apie 18 % visų MNA). Daugiausia DSS teisės aktų pažeidimų (nuo 62,4 % 2009 m. iki 70,2 % 2015 m. visų pažeidimų) VDI nustato įmonėse, kuriose dirba iki 50 darbuotojų. Daugumoje labai mažų įmonių (iki 10 darbuotojų) DSS valdymu užsiima patys savininkai, kartais naudojamos konsultacinių įstaigų paslaugomis, tačiau tik apie 15 % savininkų yra mokęsi ir atestuoti kaip DSS specialistai. Apie 37 % mažųjų įmonių (nuo 10 iki 49 darbuotojų) yra DSS specialistai (savininkas ar darbuotojai šias pareigas gretinantys su kitu pagrindiniu darbu įmonėje), kitose dar naudojamos ir konsultuojančiosios įmonės paslaugomis. Deja, tik apie trečdalyje šių įmonių vadovų kiek tai DSS klausimus pavedę tvarkyti įmonės padalinių vadovams. Labai mažose įmonėse nėra darbuotojų atstovavimo DSS klausimais, o mažose įmonėse darbuotojų atstovavimas nustatytas tik apie ketvirtadalyje apklaustų įmonių. Gerinat DSS valdymą ir kontrolę įmonėse, jos DSS specialisto darbas neturėtų apimti visų įmonės DSS reikalų, o nemaža dalis, ypač rizikos vertinimo, DSS mokymo, instruktavimo ir kontrolės klausimų turėtų būti deleguoti tinkamai paruoštiems ir atestuotiesiems padalinių vadovams.

Darbuotojų sauga ir sveikata, kontrolė, mažos ir vidutinės įmonės

Įvadas

Darbdavys, vadovaudamasis darbuotojų saugos ir sveikatos (DSS) užtikrinimo principais, DSS norminiais teisės aktais, technologinių procesų bei darbo priemonių techniniais dokumentais, o taip pat pagal įmonių DSS tarnybų nuostatus nustato DSS reikalavimų laikymosi kontrolės tvarką įmonėje, tvirtindamas įmonės DSS tarnybos nuostatus arba įmonės DSS specialistų pareigines instrukcijas, duodamas įpareigojimus padalinių vadovams įgyvendinti DSS priemones ir kontroliuoti, kaip laikomasi jų reikalavimų (Darbo kodeksas, 2016). Ten pat pažymima, kad darbdavio įsakymu, potvarkiu ar kitu dokumentu patvirtinti įmonės DSS vietiniai (lokaliniai) norminiai teisės aktai yra privalomi. Su jais darbuotojai supažindinami pasirašytinai, o šių aktų reikalavimų nevykdymas prilyginamas darbo drausmės pažeidimui. Darbdavys privalo informuoti darbuotojus ir su jais konsultuotis visais darbuotojų saugos ir sveikatos būklės analizės, planavimo, priemonių organizavimo ir kontrolės klausimais. Darbuotojų pareigos saugant savo ir kitų darbuotojų sveikatą bei gyvybę nustatomos pareigybės aprašymuose ar nuostatuose, DSS instrukcijose ir kituose įmonės dokumentuose. Juose privalo būti nurodyti esami ir galimi rizikos darbuotojų saugai ir sveikatai veiksniai, darbo priemonių saugaus naudojimo reikalavimai.

LR darbuotojų saugos ir sveikatos įstatyme (2016) nurodyta, kad darbdavys imasi priemonių DSS užtikrinti ir organizuoja būklės vidinę kontrolę įmonėje. Tuo tikslu įmonės vadovas ar jo pavedimu darbdavio įgaliotas asmuo:

- 1) organizuoja rizikos darbuotojų saugai ir sveikatai vertinimą;
- 2) vadovaudamasis profesinės rizikos įvertinimo rezultatais, nustato DSS reikalavimų laikymosi kontrolės tvarką įmonėje;
- 3) tvirtina įmonės darbuotojų saugos ir sveikatos tarnybos nuostatus ir (ar) įmonės darbuotojų saugos specialistų pareigybės aprašymus (instrukcijas);
- 4) įpareigoja padalinių vadovus įgyvendinti DSS gerinimo priemones ir kontroliuoti, kaip laikomasi reikalavimų.

Tame pačiame įstatyme pažymima, kad darbdaviui atstovaujantis asmuo, įgyvendindamas darbdavio pareigą sudaryti darbuotojams saugias ir sveikatai nekenksmingas

darbo sąlygas visais su darbu susijusiais aspektais, tarp kitų pareigų privalo kontroliuoti, kaip darbuotojai laikosi DSS norminių teisės aktų reikalavimų, jei reikia, įmonėje nustatyta tvarka nušalina nuo darbo darbuotojus, kurie nesilaiko šių reikalavimų.

Kodėl darbdaviui turėtų būti naudinga tinkamai tvarkytis su darbuotojų sauga ir sveikata? Pagal Jungtinės Karalystės Sveikatos ir saugos vykdomosios tarybos (*Health and Safety Executive-HSE*) dar prieš 2000 m. atliktus tyrimus nustatyta, kad įmonių išlaidos dėl nelaimingų atsitikimų ir susirgimų darbe (NA), lyginant su įmonėmis, kuriose NA neįvyksta, įvertinamos kaip apie 5–10 % didesnės pagal bendruosius gamybos kaštus (LST 1952:2004). Tai rodo, kad ne tik etiniais ir įstatymiais aspektais įmonėms naudinga mažinti nelaimingų atsitikimų ir susirgimų darbe skaičių. Efektyvi darbuotojų saugos ir sveikatos vadyba ne tik mažina išlaidas, bet ir didina darbo našumą.

Tačiau ne visos įmonės vienodai pajėgios tinkamai DSS valdyti ir kontroliuoti. Pagal Europos saugos ir sveikatos darbe agentūros (OSHA EU, 2013) tyrimus nurodoma, kad mažesnių įmonių darbuotojams kyla didesnė rizika, palyginti su didesnių įmonių darbuotojais, ir kad mažesnėms įmonėms sunkiau kontroliuoti riziką. Iš įvairių tyrimų rezultatų matyti, kad su DSS valdymu susiję iššūkiai yra ypač svarbūs tais atvejais, kai įmonių dydis mažėja. Pagal šios agentūros skelbiamus duomenis, 2013 m. mažosios ir vidutinės įmonės (MVI) sudarė 99,8 % visų ES įmonių, kurios neteikia finansinių paslaugų. Tai sudaro 21,6 mln. ES įmonių. MVI kategorijai priskiriamos trijų rūšių įmonės: labai mažos, mažosios ir vidutinės įmonės. Europos Komisijos rekomendacijoje (2003/361/EB) jos apibūdinamos taip:

- ✓ vidutinė įmonė yra tokia įmonė, kurioje dirba mažiau nei 250 darbuotojų, o jos metinė apyvarta yra mažesnė nei 50 mln. EUR ir (arba) metinė balanso suma yra mažesnė nei 43 mln. EUR;
- ✓ mažoji įmonė yra tokia įmonė, kurioje dirba mažiau nei 50 darbuotojų, o jos metinė apyvarta arba balanso suma neviršija 10 mln. EUR;
- ✓ labai maža įmonė yra tokia įmonė, kurioje dirba mažiau nei 10 darbuotojų, o jos metinė apyvarta arba balanso suma neviršija 2 mln. EUR.

Vidutiniškai ES MVĮ dirba 4,22 darbuotojo, todėl didžioji dauguma (92,4 %) ES įmonių priskiriamos labai mažoms įmonėms. Šiose labai mažose įmonėse yra sukurta 67,4 % visų Europos darbo vietų, todėl jų reikšmė Europos ekonomikai yra milžiniška.

Tačiau šiose įmonėse poveikį DSS valdymui daro struktūriniai ir organizaciniai, darbo ir užimtumo, ekonominiai ir verslo ryšių aspektai, verslo lankstumas, menka reguliavimo institucijų priežiūra, įmonių savininkų ir darbuotojų požiūris ir kompetencija. Taip pat svarbu ir kiti veiksniai:

- biudžeto apribojimai, dėl ko trūksta lėšų darbuotojų saugos ir sveikatos veiksams įgyvendinti, pvz., sumokėti už rizikos vertinimą, konsultacijas, informaciją, priemones ir kontrolę;
- mažiau laiko ir energijos skiriama nepagrindinėms užduotims ir neretai prie tokių užduočių priskiriamas DSS užtikrinimas;
- gera DSS nėra laikoma prioritetu ir pan.

Atsižvelgiant į tai EU-OSHA vykdo trejų metų projektą, kuriuo siekiama pagerinti darbuotojų saugą ir sveikatą (DSS) labai mažose ir mažosiose Europos įmonėse (SESAME, angl. *Safe Small and Micro Enterprises*, 2014–2017). 1 etape (2014–2015 m.) buvo vertinama esama DSS padėtis labai mažose ir mažosiose įmonėse. 2 etape (2015–2016 m.) tirtas darbo vietoje vyraujantis požiūris, vykdant tiesioginius pokalbius su labai mažų ir mažųjų įmonių savininkais ir (arba) vadovais ir darbuotojais.

Šio tyrimo tikslas – išanalizuoti darbuotojų saugos ir sveikatos būklės bei vidinės kontrolės mažose ir vidutinėse įmonėse aspektus ir iš to kylančias problemas.

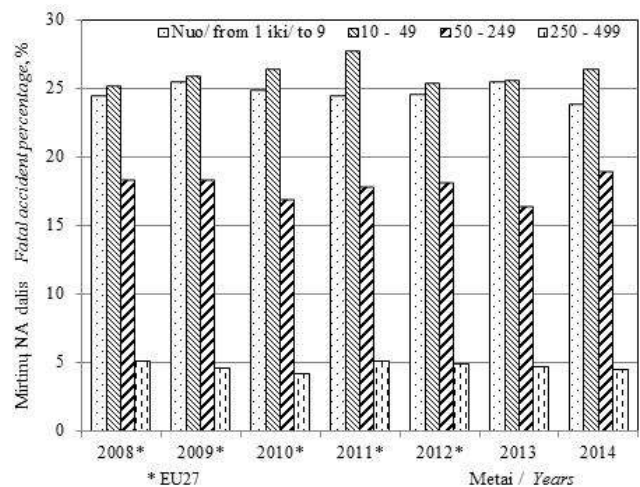
Tyrimų metodika

Analitiniam tyrimui panaudota ES nelaimingų atsitikimų ir profesinių ligų statistikos (EUROSTAT) duomenys, Lietuvos Respublikos Valstybinės darbo inspekcijos (VDI) ataskaitų medžiaga ir atliktos Lietuvos įmonių apklausos rezultatai. Analizuojant ataskaitas pagrindinis dėmesys kreiptas į įmonių DSS deklaracijoje nurodytus valdymo aspektus ir socialinę partnerystę. Greta to, buvo atlikta ir kai kurių įmonių apklausa. Įmonės apklausai pasirinktos atsitiktiniu būdu ir apėmė MVĮ įmones, t.y. ūkininkų ūkiai, žemės ūkio bendrovės, aptarnaujančios agroverslo-tiekimo, autoserviso ir panašios įmonės. Iš viso apklausta 41 įmonė: 13 įmonių, kuriose dirbo nuo 1 iki 9 darbuotojų; 19 įmonių - nuo 10 iki 49; 7 įmonės - nuo 50 iki 249 ir 1 įmonė, kurioje darbuotojų buvo daugiau kaip 250. Esminiai viso tyrimo klausimai siejosi su DSS valdymu ir vidine kontrole. Šiems klausimams išaiškinti buvo analizuojama įmonės DSS valdymo schema, atsakingųjų už DSS įmonėje asmenų paskyrimai, pareiginės padalinių vadovų instrukcijos ar nuostatai, mokymo ir instruktavimo vykdymas, darbuotojų atstovavimo būdai.

Rezultatai ir aptarimas

Pagal EUROSTAT (2016) duomenis sudarytas mirtinų nelaimingų atsitikimų pasiskirstymas Europos Sąjungos (EU28) šalių įmonėse pagal dirbančiųjų jose skaičių per

2008–2014 m. pateiktas 1 pav. Mirtinų nelaimingų atsitikimų pasiskirstymas įvairaus dydžio įmonėse rodo, kad didžiausia rizika jiems įvykti yra įmonėse, kuriose dirba iki 250 darbuotojų, tačiau vyraujanti tendencija yra įmonės iki 50 darbuotojų.

1 pav. Mirtinų nelaimingų atsitikimų pasiskirstymas ES įmonėse pagal dirbančiųjų skaičių per 2008–2014 m.

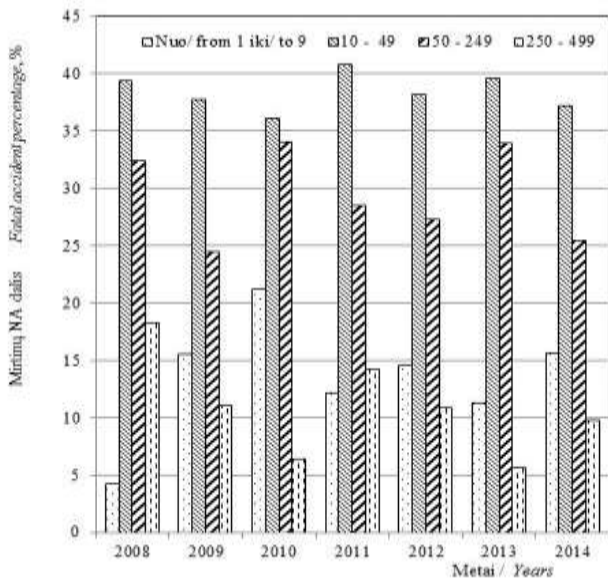
Fig.1. Distribution of fatal accidents by employee number in EU companies, 2008–2014

Pagal VDI pateiktus duomenis (VDI, 2016) 2016 sausio 1 dieną Lietuvos Respublikoje veiklą vykdė 99200 įmonių, įstaigų ir organizacijų, kuriuose dirbo 1 mln. 234 tūkst. darbuotojų. 2016 metų pradžioje šalyje buvo registruotas 122301 veikiančias ūkininkas ir savarankiškai dirbantis asmuo. Per 2009-2015 metus šalies ūkyje dominavo mažos (iki 9 darbuotojų) įmonės. Lyginant su 2009 m., 2015 m. jų skaičius padidėjo nuo 74,4 % iki 80,1 % nuo visų šalyje vykdančių veiklą įmonių. Šiose mažose įmonėse dirbo apie 18 % visų dirbančiųjų. 2015 metais įmonės, kuriose dirbo nuo 10 iki 49 darbuotojų, sudarė apie 15,2 %, įmonės, kuriose dirbo nuo 50 iki 249 darbuotojų – apie 4,1 %, įmonės, kuriose dirbo daugiau nei 250 darbuotojų, sudarė 0,5 % šalyje veikiančių įmonių.

Mirtinų nelaimingų atsitikimų pasiskirstymas Lietuvos įmonėse pagal dirbančiųjų skaičių per 2008-2014 m. pavaizduotas 2 pav. (EUROSTAT duomenys). Lietuvos įmonėse panašios tendencijos kaip ir visoje ES tik dar labiau išryškėja įmonių, kuriose dirba nuo 10 iki 49 darbuotojų, problematika.

Iki 2016 m. sausio 1 d. 44757 įmonės Lietuvos Respublikos valstybinės darbo inspekcijos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Elektroninių paslaugų darbdaviams sistemoje deklaravo darbuotojų saugos ir sveikatos bei darbo santykius reglamentuojančių teisės aktų vykdymo būklę. Pažymėtina, kad mažoms įmonėms (dirbo tik 1 darbuotojas) deklaruoti įmonės darbuotojų saugos ir sveikatos bei darbo santykius reglamentuojančių teisės aktų vykdymo būklę buvo neprivaloma, o nuo 2015 m. sausio 1 dienos šios informacijos pateikimas tapo savanorišku visoms įmonėms (VDI, 2016). Pagal deklaracijose pateiktus duomenis šalies ūkyje vyraujančiose mažose (iki 9 darbuotojų) ir vidutinėse (10 – 49) įmonėse DSS funkcijas vykdo savininkai ar įmonių vadovai (73 %) ar jų įgalioti asmenys (15,9 %).

Valstybinės darbo inspekcijos įmonių patikrinimuose dažniausiai DSS teisės aktų pažeidimų (nuo 62,4 % 2009 m. iki 70,2 % 2015 m. visų pažeidimų) nustatoma įmonėse, kuriose dirba iki 50 darbuotojų. Šiose įmonėse DSS funkcijas vykdančių asmenų gebėjimai užtikrinti įmonės darbuotojų saugą ir sveikatą yra nepakankami. Tai patvirtina VDI nustatomų DSS pažeidimų analizė - daugiausia pažeidimų dėl darbdavių, darbdaviui atstovaujančių asmenų atestavimo, darbuotojų mokymo ir dėl profesinės rizikos vertinimo įmonėje.

2 pav. Mirtinų nelaimingų atsitikimų pasiskirstymas Lietuvos įmonėse pagal dirbančiųjų skaičių per 2008–2014 m.

Fig. 2. Distribution of fatal accidents in Lithuanian companies by the number of employees, 2008–2014

Panašios problemos išryškėjo ir įmonių apklausos metu. Neretai kyla abejonų dėl jų kvalifikacinių gebėjimų tą padaryti, nes nemažą kiekį įmonių aptarnaujantis asmuo nelabai gali žinoti visų darbo vietose naudojamų priemonių ar darbo metodų (būdų) niuansus, dėl kurių gali susidaryti pavojus ar kilti kenksmingi veiksniai. Dažnoje įmonėje nenumatytas padalinio vadovo atestavimas DSS klausimais, jis neinstrukuoja darbuotojų ir nekontroliuoja kaip jie laikosi DSS reikalavimų. Tą patvirtina ir mūsų atliktos (nors ir nepretenduojančios į reprezentatyvumą) apklausos rezultatai.

Labai mažose įmonėse dažniausiai (54 %) patys savininkai tvarkosi su DSS ir yra baigę darbdavių atstovaujančio asmens DSS mokymus, apie 31 % tokių įmonių savininkų naudojami DSS paslaugas teikiančių įstaigų konsultacijomis ir tik apie 15 % savininkų yra mokęsi ir atestuoti kaip DSS specialistai. Deja, darbuotojų kaip DSS atstovų nebuvo nė vienoje iš apklaustų įmonių. Apie 37 % mažųjų įmonių (10-49 darbuotojai) yra DSS specialistai (savininkas ar darbuotojai šias pareigas gretinantys su kitu pagrindiniu darbu įmonėje), 58 % įmonių naudojamosi, o 5 % atlieka DSS specialisto funkcijas konsultuojančiosios DSS įmonės.

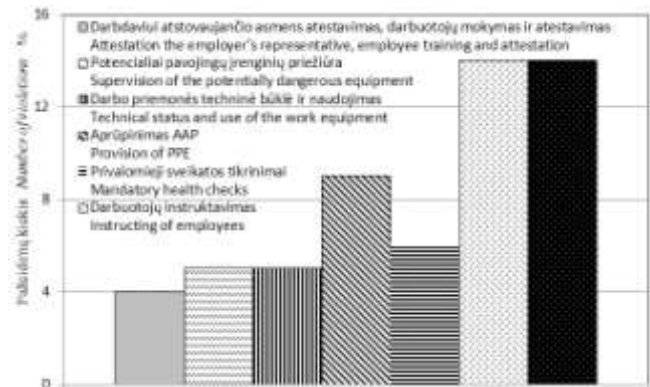
Deja, tik apie trečdalyje šių įmonių vadovų kiek tai DSS klausimus padedę tvarkyti įmonės padalinių vadovams, t.y. mokyti bei instruktuoti padalinio

darbuotojus ir kontroliuoti kaip jie laikosi DSS reikalavimų.

Šiose įmonėse labai menkas ir darbuotojų atstovavimas DSS klausimais – tik apie 26 % įmonių yra DSS atstovai (1 įmonėje DSS komitetas).

Jei labai mažose įmonėse savininkas ar vadovas dar pajėgus kažkiek kontroliuoti savo darbuotojus, tai mažose įmonėse ši problema išryškėja labiau. Gal tai yra viena iš priežasčių, kad šiose įmonėse daugiausiai mirtinų NA (2 pav.). Vidutinio dydžio (nuo 50 iki 249 darbuotojų) įmonėse tvarkomasi palyginus geriau, tačiau ir čia apie 15 % įmonių padalinių vadovų atsakomybė DSS klausimais neiški.

Valdymo trūkumų pasekmės matosi ir VDI patikrinimų metu. Nors nuo 2012 metų VDI patikrinimuose nustatomų pažeidimų skaičius sumažėjo, tačiau pažeidimų dėl darbdaviui atstovaujančio asmens atestavimo, darbuotojų mokymo ir atestavimo iš DSS srities 2011 - 2014 metais buvo nustatyta daugiau (2011 metais – 9,2 %; 2014 metais – 17,5 %). Šiuo laikotarpiu daugėjo ir pažeidimų dėl profesinės rizikos vertinimo (2011 metais – 10,7 %; 2014 metais – 15,4 %). Bendras dažniausiai nustatomų pažeidimų kiekis pateiktas 3 pav.

3 pav. Dažniausiai nustatomų DSS teisės aktų pažeidimų struktūra 2015 m. (VDI, 2016)

Fig. 3. Structure of OHS legal act's violations in 2015

Akivaizdžiai matomi dideli profesinės rizikos vertinimo ir darbuotojų instruktavimo trūkumai (po 14 %), kiek mažiau pažeidimų yra dėl aprūpinimo asmeninėmis apsaugos priemonėmis (AAP), bet ir jų apie 9 %, t.y. beveik kas 10 patikrinime rasti trūkumai. Analizuojant visų šių tyrimų duomenis galima apibendrintai teigti, kad netinkamai pasiruošęs įmonės ar jos padalinio vadovas negali normaliai atlikti DSS valdymo ir vidinės kontrolės, o DSS paslaugas teikiančios įmonės atstovas nuolat nebūna įmonėje. Bendruosiuose įmonių DSS tarnybų pavyzdiniuose nuostatuose (2011) nustatytos DSS specialisto darbo apimtys pagal darbuotojų skaičių, kurias įmonės dažnai taiko ir samdant DSS specialistą ar paslaugas teikiančias įmones (asmenis), atsižvelgia tik į įmonės DSS specialisto veiklą, o ne į įmonės padalinių darbuotojų saugos ir sveikatos valdymą ir kontrolę, už kuriuos turėtų atsakyti jau ir padalinių vadovai. Aišku, juos reikia tinkamai paruošti ir jų DSS žinios prieš suteikiant įgaliojimus turi būti patikrinamos.

Išvados

1. Daugiausiai mirtinų nelaimingų atsitikimų (MNA) ES šalyse ir Lietuvoje įvyksta mažose (iki 49 darbuotojų, apie 50 % visų MNA) ir vidutinėse (iki 249 darbuotojų, apie 18 % visų MNA) įmonėse.

2. Daugiausia DSS teisės aktų pažeidimų (nuo 62,4 % 2009 m. iki 70,2 % 2015 m. visų pažeidimų) VDI nustato įmonėse, kuriose dirba iki 50 darbuotojų. Šiose įmonėse DSS funkcijas vykdančių asmenų gebėjimai užtikrinti įmonės darbuotojų saugą ir sveikatą yra nepakankami.

3. Daugumoje labai mažų įmonių (iki 10 darbuotojų) DSS valdymu užsiima patys savininkai, kartais naudojamosi konsultacinių įstaigų paslaugomis, tačiau tik apie 15 % savininkų yra mokęsi ir atestuoti kaip DSS specialistai.

4. Apie 37 % mažųjų įmonių (nuo 10 iki 49 darbuotojų) yra DSS specialistai (savininkas ar darbuotojai šias pareigas gretinantys su kitu pagrindiniu darbu įmonėje), kitose dar naudojamosi ir konsultuojančiosios įmonės paslaugomis. Deja, tik apie trečdalyje šių įmonių vadovų kiek tai DSS klausimus padedę tvarkyti įmonės padalinių vadovams.

5. Labai mažose įmonėse nėra darbuotojų atstovavimo DSS klausimais, o mažose įmonėse darbuotojų atstovavimas nustatytas tik apie ketvirtadalyje apklaustųjų įmonių.

6. Gerinat DSS valdymą ir kontrolę įmonėse, jos DSS specialisto darbas neturėtų apimti visų įmonės DSS reikalų, o nemaža dalis, ypač rizikos vertinimo, DSS mokymo, instruktavimo ir kontrolės klausimų turėtų būti deleguoti tinkamai paruoštiems ir atestuotiems padalinių vadovams.

Ričardas Butkus, Arūnas Lupeika

Occupational Safety and Health Management problems in small and medium-sized enterprises

Summary

A business owner or manager, implementing the employer's obligation to provide the employees safe and healthy working conditions for all work-related aspects, among other duties required to monitor how employees comply with regulatory requirements. Part of these employer's duties may be delegated to the Occupational Safety and Health (OSH) professionals and heads of departments. Largest number of fatal accidents (FA) in EU and Lithuania occurs in small (up to 50 employees, about 50% of the total FA) and medium-sized enterprises (up to 250 employees, about 18% of the total FA). 62.4 % legal act's violations in year 2009 and 70.2 % in 2015 were registered in the enterprises smaller than 50 employees. In majority of very small enterprises (to 10 employees), safety and health management is done by employers themselves and in some cases by consulting companies, but only 15 percent of employers are certified as health and safety specialists. In 37 % of small enterprises (10 to 49 employees) safety and health specialists are also employed or involved into other activities while other companies rely on services of consulting companies. Only approximately in one of three enterprises safety and health questions are assigned to the heads of departments. In very small enterprises there is no appropriate employee representation for the questions of health and safety, while only one of four small enterprises have the employee representative of OSH. Improvement in OSH management can be achieved if responsibilities related to risk assessment, OSH training, instructing and control will be distributed not only to OSH specialists but also to properly educated and certified heads of departments.

Occupational Safety and Health, control, small and medium enterprises

Gauta 2017 m. kovo mėn., atiduota spaudai 2017 m. balandžio mėn.

Ričardas BUTKUS. Aleksandro Stulginskio universiteto Žemės ūkio inžinerijos ir saugos instituto docentas, daktaras, Technologijų saugos laboratorijos vadovas. Adresas: Studentų g. 15°, LT-53362 Akademija, Kauno r. Tel. (8 37) 752 244, el. paštas: ricardas.butkus@asu.lt

Arūnas LUPEIKA. Lietuvos Respublikos Valstybinės darbo inspekcijos vyriausiojo darbo inspektoriaus pavaduotojas. Adresas: Algirdo g. 19, LT-03607, Vilnius. Tel. (8 5) 265 1786, el. paštas: arunas.lupeika@vdi.lt

Ričardas BUTKUS. Doctor, assoc. prof. at Agricultural Engineering and Safety Institute, Head of Technology Safety Laboratory at Aleksandras Stulginskis University. Address: Studentų 15°, LT-53362 Akademija, Kaunas distr. Tel (+370 37) 752 244, e-mail: ricardas.butkus@asu.lt

Arūnas LUPEIKA. Vice State Inspector of State Labour Inspectorate of Lithuanian, Address: Algirdo str. 19, LT-03607, Vilnius, Tel. (+370 5) 265 1786, el. paštas: arunas.lupeika@vdi.lt

Literatūra

- 2003/361/EB. KOMISIJOS REKOMENDACIJA. Dėl mikroįmonių, mažųjų ir vidutinių įmonių apibrėžimo // http://www.aplinkosvadyba.lt/images/stories/bylos/2003_361_EB_MVI_reglamentas.pdf.
- EUROSTAT, 2016. Accidents at work by size of enterprise and NACE Rev. 2 activity 2008-2014, EU28 // <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>.
- Įmonių darbuotojų saugos ir sveikatos tarnybų pavyzdiniai nuostatai // Valstybės žinios, 2011-06-07, Nr. 69-3307.
- Lietuvos Respublikos Darbo kodeksas (2016). Galiojanti suvestinė redakcija 2016-07-01 - 2017-06-30 / <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.31185A622C9F/RuCEfVwwfL>.
- Lietuvos Respublikos darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymas (2016). Galiojanti suvestinė redakcija 2016-07-01 - 2017-06-30 / <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.95C79D036AA4/OKZufvBCv>.
- LST 1952:2009. Darbuotojų saugos ir sveikatos vadybos sistemos. Vadovas (tapatus BS 8800:2004) / Lietuvos standartizacijos departamentas, 2009, p. 160.
- OSHA EU (2015). Darbuotojų sauga ir sveikata labai mažose ir mažosiose įmonėse. Europos saugos ir sveikatos darbe agentūra // <https://osha.europa.eu/lt/themes/safety-and-health-micro-and-small-enterprises>.
- OSHA, 2016. Darbuotojų saugos ir sveikatos užtikrinimo veiklos labai mažose ir mažosiose Europos Sąjungos įmonėse sąlygos ir priemonės. Santrauka / Europos darbuotojų saugos ir sveikatos agentūra // <https://osha.europa.eu/en/tools-and-publications/publications/contexts-and-arrangements-occupational-safety-and-health-micro/view>
- SESAME, 2014–2017. Safe Small and Micro Enterprises // <https://osha.europa.eu/lt/themes/safety-and-health-micro-and-small-enterprises>.
- VDI, 2016. Ataskaita apie darbuotojų saugos ir sveikatos būklę bei darbo įstatymų vykdymą Lietuvos Respublikos įmonėse, įstaigose ir organizacijose 2009-2015 metais / <http://www.vdi.lt/PdfUploads/Ataskaita2015.pdf>.